

KÖNYVTÁRI SZEMLE

KÖNYVTÁRAK · OLVASÓK · ÉS · KÖNYVGYŰJTŐK · FÉLHAVI · ÉRTESÍTŐJE

ELŐFIZETÉSI ÁRA: SZERKESZTI: SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL
EGÉSZ ÉVRE 5 P, FÉLÉVRE 2·50 P ASZTALOS MIKLÓS DR. BUDAPEST, IV., MŰZEUM-KRT 3

Batsányi János könyvtára

inzi magányában 1845 május 11-én halt meg a száműzött költő: Batsányi János, egy hosszú életen át gyűjtött könyvtárát a Nemzeti Múzeumra testálván. Halála utáni napon vették föl könyvtárának lajstromát, amelynek tanúsága szerint 1121 kötetet hagyományozott a költő nemzetének. Ezt az adományt azonban adósságai miatt hitelezői visszatartották. Sok huza-vona után Kubinyi Ágoston, a könyvtár akkori igazgatója azt ajánlotta, hogy ajándékozának 300 ezüst forintot a hitelezőnek a könyvtár átengedéért, mert szerinte „a Batsányi-féle lefoglalt könyvtár nem olly nagy értékű, hogy annak elnyerését hosszas perlekedéssel sürgetni érdemes volna”. Így került az értékes bibliotheka 1852-ben az Országos Széchényi-Könyvtár birtokába. Ezek a könyvek a költő szellemi életének és fejlődésének hű tükörképei. Látjuk irodalmi műveltségének különböző korok különböző és ott vagyunk olvasmányi-ihleteinek megszületési pillanatában. Egyes könyveinek tanúsága szerint ez az ezer kötetet meghaladó könyvtár egy hosszú és tudatos fejlesztés eredménye. Tudvalevő, hogy költőink között egy se volt, akit a sors a világ különböző tájai felé annyit hányt-vetett volna, mint épen Batsányit. Pl. *Himfy szerelmeinek* egy első kiadású példányára „Batsányi 1807. Bétsben” van fölírva. Életének arról a korszakáról tanúskodik ez a könyv, amikor mint fiatal, boldog házas a Császárvárosban élte gondtalanul életét. Batsányi különben minden egyes könyvébe beleírta a nevét, ezzel is rokonságot vállalva a kultúrának ezzel a legértékesebb eszközével: a könyvvel. Irodalmi műveltsége még nagy ellenfelét, Kazinczyt is meghaladta, ha nem is épen széleskörűségére, de mélységére nézve. Nincs könyve, amelyikbe legalább egy apró kis megjegyzése ne lenne: német könyvvel németül, franciával franciául vitatkozik, s a margókra írt görög, latin citátumoknak és mottóknak egész gyűjteménye van. Batsányi volt az első filológus költő, az első poeta doctus irodalmunkban.

Könyvtárában, mely teljes egészében a *Nemzeti Múzeum* könyvtári törzsanyagába van beolvasztva, különösen költői művek voltak nagy számmal. A külföldi írók közül itt látjuk Grillparzer, Lamartine, Kleist, Bossuet, Montaigne, Voltaire, Bacon műveit, a Cotta-féle 40 kötetes teljes Goethe, a teljes Schillert, Klopstock, Herder, Lessing, Diderot, Jean Paul, Kotzebue, Gessner, Sue, Tasso, Young munkáit, Ossiant 10-féle kiadásban (főleg németül), Lafontaine, Corneille, Boileau, Molière, Poppe, Deshoulières könyveit, Káldásza

Sakuntaláját, Fénelon *Télémaqueját* s felesége, Baumberg Gabriella műveinek 1805-ös kiadását. Az ókori klasszikusok gazdagon vannak képviselve: Homeros, Livius, Tacitus, Caesar, Svetonius, Sallustius, Valerius Maximus, Cicero, Seneca, Vergílius, Quintilianus, Horatius, Plautus, Lucretius, Martialis, Juvenalis, Persius, Phaedrus, Tibullus, Pindaros, Terentius, Theokritus, Apollonius, Rhodius, Xenophon, Plutarchos, Hesiodus, Anakreon, Lucianus, Thukidides, Hippokrates sorakoztak polcain. A magyar történelmi irodalomnak nem egy kitűnő alkotása volt meg könyvtárában, így Pray *Annalesei*, Kovachich, Schwandtner, Palma és Mailáth János (*Geschichte der Magyaren*) munkái, Wallasky híres *Conspectusa*, Révai Miklós *Antiquitates* és Toldy *Handbuchja*.

Batsányi a magyar irodalommal külföldön is halála napjáig állandó kontaktust tartott fenn: majdnem minden jelentős folyóirat járt neki és könyvtárában ma meg is található. Ezek közül a *Tudományos Gyűjtemény* 1817—1829-ig, az *Erdélyi Múzeum* 1814—1818-ig, a *Magyar Minerva* 1798—99-ig, a *Magyar Múzeum* 1788—89-ig, a *Századunk* 1838-ban, a *Muzáron* 1833-ban, az *Élet és Literatura* járt neki.

Az egyes költők és írók munkái alapján megállapíthatjuk, hogy a magyar irodalomnak teljes egésze érdeklődésének körébe tartozott Zrinyitől Vörösmartyig. Természetesen ezeknek a magyar költői műveknek könyvtárában levő editio princepsai mind ritkaságszámba mennek és irodalmunk legnagyobb értékei. A magyar nyelvű könyvek között megvan a *Bibliának* mind a Káldy, mind a Károli-féle fordítása, Kempis Tamás Krisztus követése, Zoltán József és

Haller Téliakus-fordítása. A költők közül Vörösmarty Zalánjának, Csokonai Anakreoni dalainak, Kis János Verseinek, Virág Benedek Poétai munkájának, Kölcsey Munkájának első kiadásai, Toldy Aesthetikai levelei, Dugonics Gyöngyösi-kiadása, Kazinczy Zrinyi-, Dayka-kiadása, Helmeczi Berzsényi-kiadása és magának Batsányinak Anyos-kiadása. A politikai művek közül könyvtárában megvan Wesselényi Szózata (1843), Széchényi Hitele és a Kelet népe. A költők közül szerepelnek még másod-harmadkiadásokkal: Faludi Ferenc, Kazinczy, Pázmándi Horvát Endre, Verseghy, Baróti Szabó Dávid, Báróczi Sándor, Horváth Adám és Beniczky Péter a Magyar Rithmusaival. Különösen értékessé teszik őket a költő széljegyzetei, megjegyzései.

A rendkívül gazdag Batsányi-könyvtárból négy könyvet emelek ki, mint olyanokat, melyek megérdemlik a külön bemutatást. Ezek közül *Kazinczy Zrinyinek Minden Munkái* 1817-es kiadványához Batsányi a

Szent-Jósi Szabó László

következő jegyzetet fűzi: „A nyelvre és versalkotásra nézve, ugyanezt mondhatni Zrinyiről, Gyöngyösi Istvánhoz képest, a' kit ma némelly értetlenül tsevegő kis Criticusok (*Kazintzi, Rumi* etc. etc.) olly igen kis-sebbitenek; azt sem tudván a' szegény jámborok, mit és miről beszélnek. Az okos Magyar Olvasó tiszteli, Betsüli, 's szereti mind a' kettőt, és ditséri mindenikben *azt a' mi valóban ditséretre méltó; legkevesebbet sem ügyelvén az ollyan balgatatag kis-bírákra! Batsányi*”. A másik könyvet ugyancsak *Kazinczy* adta ki: Dayka Gábor Versei (1813). Ennek a kötetnek „A' rény' becse” c. versénél Batsányi vörös ironnal a „rény” szót kihúzta és a margóra azt írta, hogy „nem Dajka faragta ezt; a Kiadó hazudta rá!”, t. i. legnagyobb irodalmi ellenfele és ellensége: *Kazinczy*. Ugyanehhez a kötethez van kötve ugyancsak *Kazinczy*nak „Poetai berke”, melynek címlapján Batsányi *Kazinczy Széphalomját* a következő szellemességgel gúnyolja ki: „Lásd: *Mondolat. Ditshalom. 1813. (Szélmalom)*”. A harmadik könyv *Szemere Pál* *Kölcsey*-kiadása (I. köt. *Versek. Pesten, 1832.*). *Kölcsey* és *Szemere Kazinczy* legszorosabb baráti köréhez tartozott, a *Mondolatot* is ők ké-

szítették elő, természetes, hogy Batsányi erős kritikával boncolgatta a *Verseket*. A *Panasz* c. verset például így kezdi *Kölcsey*: „Jaj nekem, 's jaj annak a' ki engem Verset írni tanított”, melyre Batsányi ironjával csak annyit jegyez meg, hogy „igaz!!!”. A *Tudatlanság* c. verset „Tudok vigan nevetni, Tudok híven szeretni, 'S szépről énekleni”, a következőképen egészíti ki: „'S szépről *nem szépen énekleni*”.

Batsányi könyvtárának legértékesebb kuriózuma a *Szentjóni Szabó László* 1791-es „Költeményes munkái” előtti, a napoleoni háborúk idején divatozó *sziluetta-kép*, melyet maga Batsányi készített *Szentjóni Szabó*ról. Batsányi és *Szentjóni Szabó* a *Martinovics-összeesküvésben* való részvétel miatt egyidőben együtt voltak *Kufsteinban* bebörtönözve. *Szentjóni Szabó* ott is halt meg fiatalon, 28 éves korában, s az árnykép is itt és ebben a korában készülhetett. Ez a képe a kevéssé-méltányolt, tragikussorsú nagy magyar poétának eleddig teljesen ismeretlenül, az irodalomtörténet által föl nem fedezve lappangott, miért is most ime közreadjuk...

Kozocsa Sándor dr.

Humanizmus és bibliofília

z emberi értékek megbecsülése és a könyv megbecsülése elválaszthatatlanok egymástól. Ezért a humanizmus valahogy a könyvnek is szabadságharca. Az életeszmény, melyben a reneszansz önmagára talált, kiásott romokból, szobrokból és könyvekből kelt új életre. Szinte közhely humanista írónál, hogy dicsekednek, mert ezt vagy azt a klasszikust „penészes, piszkos börtönéből” kiszabadították, vagyis kéziratát fölfedezték. A humanizmus társadalomilag két szorosan összefüggő kasztban élt: a pártfogoltak, vagyis humanisták kasztja és a pártfogók kasztja. Mindkét csoportnak életeleme lett a könyv. A humanista abból olvasott, abba jegyezte postilláit, annak a segítségével állította helyre a régi szövegeket, a könyvből véste emlékezetébe, vagy írta ki azokat a sorokat, melyekkel el akarta kápráztatni környezetét. Ha tanított, szüksége volt a könyvekre. Márpedig alig volt humanista, aki ne tanított volna. A humanista költő is volt többnyire, viszont a humanizmus költészetének jellemző vonása, hogy az ösztövért témát antik párhuzamoknak és frissen érezhető idézeteknek tömegével duzzasztotta meg. A humanista, prózaíró vagy szónok pedig szerencsétlennek érezte volna magát, ha nem tűzdelhette volna teli munkáit klasszikus idézetekkel. Mindehhez könyv kellett. A humanistának tehát szakkönyvtár kellett. De mivel érdeklődése mindenre kiterjedt, ami emberi, könyvtáraik legkevesebbé sem látszottak szakkönyvtárnak. Könyveik egyszerűbbek, de élettársak. A mecénásnak több okból volt szükséges a könyv. Elsősorban is azért, mert e könyvek tartalmazták a megvalósítandó életeszményt, az utóérendő és felülmúló példákat, mindazt, ami akkor magasabbrendűen emberit jelentett, gyűjtötték azután a könyveket, mert divat volt szép könyvet gyűjteni; és itt van a könyvszeretet archimedesi pontja: a könyv szépségének értékelése. Mert lehetetlen azt hinni, hogy a középkor nem becsülte meg a maga könyveit, hisz díszítette is Isten dicsőségére. De a morális tartalmi elemek elnyomták a formát, mint minden etikus korban. Tipikusan egykönyvű kor volt. Ami persze nem azt je-

lenti, hogy valaki egész életén át csak a *Vulgatát*, csak *Aristotelest*, csak *Duns Scottust*, csak *Szent Tamást* olvasta volna, de jelenti azt, hogy egy programmszerű életirányító könyv kivételével bármely másikat könnyen nélkülözötte volna. A humanizmus ebben is változást jelent. A humanizmus az egyéniségek szeretetét hirdeti, s a humanista számára legtöbbször minden egyes egyéniség egy-egy könyv. A könyv tehát élet-szimbólummá lett. A könyv szépsége pedig azért lesz döntő mozzanattá, mert ez a kor mind a szavak szépet keresi. A reneszansz az antik kor íróiból legérzékenyebben a stílusbeli fogta föl, vagyis a formáit. Humanista szemében az elegáns *Cicerót* durva hártýára írni csúnya betűkkel disztelenül, vagy épen otromba díszítéssel, súlyos sértés lett volna az íróra és a könyv tulajdonosára egyaránt. A képzőművészetnek, ebben az esetben a festészetnek hatalmas fellendülése is, mintegy iparművészeti mellékággá tette a könyvdíszítést. Jellemző a művészeti ágaknak erre a kiterjedésére és átcspására, hogy még a heraldika is merő festészetté lesz Olaszországban, és hatására nálunk Magyarországon is. Vegyük mindehhez hozzá, hogy az írott könyv, a kézirat mennyivel alakíthatóbb, egyénibb volt, mint a számszámra nyomtatott könyvek. Még a könyvkereskedői műhelyben tömegesen másolt kéziratokat is külön-külön díszíthette a megrendelő ízlése szerint. Így születtek meg a humanista kornak nagy magánkönyvtárai és számtalan kisebb könyvtára. És ezen az utóbbin van a hangsúly. A humanizmus korában ebben a minden szépnek és művészinak szolgáló, egyéniségekben tobzódo és könyvekben élő korban indult el a bibliofília európai útjára.

Kardos Tibor dr.

A Könyvtári Szemle

Előfizetési díja: egész évre 5 P, félévre 2-50 P, amely összeget azonban teljes egészében visszatérítjük Önnek, ha 1935. február 1-ig legalább 40 pengőért vásárol bármilyen könyvet, akár több ízben is, a KÖNYVTÁRI SZEMLE kiadójánál:

LANTOS
könyvesboltja és tud. antiquáriumban
BUDAPEST,
IV., Múzeum-körút 3. sz.

Egy győri nyomda rejtett kiadványai 200 évvel ezelőtt

18. században újrászervezködő dunántúli evangélikus egyház központjában: Győrött működő lelkészek és tanárok számos magyar nyelvű vallásos könyvet adtak ki a század elején. Legnagyobb részüket Halléban, Jénában, Wittenbergben, Sopronban nyomtatták, Győr nem szerepel a századeleji evangélikus nyomtatványokon. Eddigi ismereteink szerint e század egyetlen győri nyomdása a katolikus püspöktől Sopronból 1730-ban Győrbe telepített Streibig Antal József volt.¹ Egy egykorú napló adatai azonban a harmincas évek elején működött Győrött egy protestáns nyomda is.² A napló szerzője, Fábri Gergely (1707—1766) korának egyik legnevezetesebb dunántúli evangélikus lelkésze, majd püspöke 1731-től 1737-ig Győrött tanárkodott és lelkészkedett.³ Feljegyzései szerint 1733-ban kinyomtatta Müller János győri könyvárussal 600 példányban Aácss Mihály sok kiadást elért híres Arany Lánccs című imakönyvét, 1734-ben folytatták e munkát, valamint Aácss Zengedező Mennyei Kar című énekeskönyvet is kinyomtatták, és amint írja: ob certas causas — nyilván a cenzúrától való óvakodás miatt, mindkettőt az 1726-os löcsei kiadás címlapjával látták el. Sajnos, miután löcsei jelzéssel 1726-ból csak a Petriknél említett nemzeti múzeumi példányok ismeretesek, az összehasonlításról le kell mondanunk.

Az utánnomtatáson kívül más eszközt is felhasználtak a cenzúra kijátszására. 1734 nyarán kiadhatja Fábri ugyanezzel a nyomdással énekes gyűjteményét: „Halott temetéskorra való énekek, mellyek most helyesebben egynéhány ide tartozó szép zsoltárokkal és éne-

kekkel egyetemben egy ének és könyörgésekből álló Uti Társal sokaknak kívánságokra megjobbítván ujonnan kibotsátattak Norinbergában, 1734.” (32-r. 368 [10] l.)⁴ A címlapon tehát Norinberga szerepel, a nyomda a szerzővel együtt titokban maradt. A munka első része Ujfalvi Imre Halotti Énekek, Debrecen, 1598.⁵ valamelyik későbbi kiadásán alapszik. Amint a későbbi kiadások, úgy Fábrié is közli az első kiadás előbeszédét „Kelt Debrecenben, Pünkösöd havának 12. napján 1598. esztendőben E. S. U. (Emericus Sz. Ujfalvi)” keltezéssel. A második részt tartalmazó Uti Társ Fábri eredeti munkája, később nagyon népszerűvé váló és a későbbi kiadásokban folyvást bővülő imakönyv. Külön címlapján is Norinberga áll. „Buzgó énekek és könyörgésekből jobb és bal kézfélől álló uti Társ, melly sok jámbor istenfélő vizen és szárazon fáradozó híveknek szíves kívánságokra szép renddel kibotsátattat Norinbergában. 1734.” (67 [4] l.)

Az ezidőben kétségtelenül Nürnbergben nyomtatott Bél Mátyás-féle Arndt-fordítás teljesen más típust mutat.

III. Károly 1715-ben a nyomdák felállítását azokra a helyekre korlátozta, ahol megfelelő cenzorok működtek. A cenzúra elsősorban a protestánsok elnyomására irányult. A protestáns kiadványokkal szemben a nyomdászoknak egész különös eljárásokkal kellett élniök. A nagy anyagi kockázattal járó új kiadásokat érthető módon igyekeztek régiebbnek feltüntetni. Ez sok esetben a nyomda ellepezésének is jó módszere volt. Az új munkákat pedig egyszerűen idegen városok nevével látták el. Érdemes volna a felismert esetek jegyzékét összeállítani.

Szent-Iványi Béla.

A Fővárosi Könyvtár Budapesti Gyűjteménye a városkutatás szolgálatában

Irta: Dr. KELÉNYI B. OTTÓ, a Fővárosi Könyvtár könyvtárosa

(Befejező közlemény.)

grafikai alkotások megőrzésére általában a múzeumok hivatottak. A tapasztalat azonban azt mutatja, hogy a könyvtári közgyűjtemények sem nélkülözhetik a sokszorosító művészet helyi vonatkozású, a nyomtatott anyag illusztrálására szolgáló alkotásait, amelyeknek főképp topográfiai vonatkozásukban van nagy jelentőségük. Buda és Pest topográfiai története el sem képzelhető a régi metszetek tanulságának fölhasználása nélkül. A Fővárosi Könyvtár Budapesti Gyűjteménye ezért már évek óta gyűjti a városok képt mutató metszeteit, s a városok művelődésével kapcsolatos, a sokszorosító művészet által megjelenített városrészek, épületek, interieur-ök és a város történetével kapcsolatban álló személyiségek metszeteit

és litografiáit. Hasonló célzattal fénykép-gyűjtemény is létesült a Budapesti Gyűjtemény keretében, melynek gyűjtésénél igen sok etnografiai tárgyú felvétel megszerzésére van alkalom. A metszetteknek anyaga még önmagában nem kimerítő, de itt vannak régi folyóirataink és várostörténeti anyagot tartalmazó monografiáink, amelyekben sokszor — ma már egyebütt föl nem lelhető — hatalmas várostörténeti vonatkozású képanyag rejlik. A Budapesti Gyűjtemény már évekkel ezelőtt megkezdte ennek az anyagnak feldolgozását is, és ma már ott tart, hogy a kutatás minden ágára vonatkozó képanyagnak sok ezer tételre menő katalógusát bocsájthatja az érdeklődők rendelkezésére. E katalógusban részint topográfiai, részint szakszerű egymásutánban sorakoznak fel mindazok a képek, amelyek valaha is Budapestről, intézményeiről, szokásairól stb. készültek.

Nagyon fontos a helyi vonatkozású térképanyag. A fővárosra vonatkozó térképek csak a XVIII. század közepétől készültek, de ide kell soroznunk azt a szá-

¹ Pitroff Pál: A győri sajtó története (1728—1890). Győr, 1915. — Novák László: A nyomdászat története. IV. könyv. Bp. 1928.

² Payr Sándor: Fábri Gergely naplója. Theológiai Szaklap. 1903. II. 125—132. l.

³ U. a. Fábri Gergely és az 1751. évi vallási zavargás Vadosfán. Bp. 1894.

⁴ Címét Petrik is közli.

⁵ Szabó Károly: Régi Magyar Könyvtár. I. 302. sz.

mos, többé-kevésbé pontos helyszínrajzot is, amelyeket a két városról, különösen Buda visszafoglalása alkalmával hadimérnökök és rézmetszők készítettek. A XVI. századtól kezdődő magyarországi térképek közül azok, amelyeken a két város fekvése szembeeső módon tűnik fel, szintén a fővárosi vonatkozású térképanyagban található elhelyezésre. Ezeknek a térképeknek gondos tanulmányozása nagy segítséget nyújthat a topográfiai kutatás számára, hiszen ez a terület is még a főváros feldolgozatlan problémái közé tartozik. Például legutóbb Mátyás vadászkastélyának és Nyék faluának feltárásához e térképek fontos útmutatásul szolgáltak.

A várostörténeti könyvtári-gyűjtemény teljessége szempontjából felbecsülhetetlenül fontos szerepe van a napisajtó és hírlapirodalomnak. Az időszaki sajtó kaleidoszkópszerűen mutatja be a helyben lejátszódó fontosabb és apró-cseprő eseményeket. Noha a XVIII. századi sajtó még általában túlnyomórészt az európai szempontból jelentős események közlését tartotta legfontosabb céljának, a század végén és különösen a XIX. század elejétől a lokális jellegű események is mind tágabb teret nyernek a sajtóban és így sokszor a napisajtó az egyetlen forrása a helyi vonatkozású eseményeknek.

Az általánosan elfogadott gyűjtési rendszer szerint a kéziratok, különösen pedig a hatósági jellegű iratok, a missilisek stb. levéltári megőrzésre és feldolgozásra vannak utalva. Azonban a könyvtár gyűjtési keretébe tartozik az összefüggő, önálló jellegű, történelmi vagy irodalmi vonatkozású kéziratok gyűjtése. Ide sorozzuk a kéziratban maradt memoire-okat, a helytörténet számára annyira fontos annalsztikus feljegyzéseket és az egy-egy fontosabb eseményhez fűződő egyéb magánkézből származó kéziratok maradványokat is. Itt a határt bajos pontosan meghatározni. A cél csak az, hogy a kéziratokat a jövő számára megőrizzük és a történeti kutatások számára hozzáférhetővé tegyük s így végül is mindegy, hogy egy-egy kéziratot a könyvtár, levéltár, vagy múzeum őriz-e meg.

A helytörténeti gyűjtemény távolabbi feladatai közé tartozik anyagának időközi vagy állandó kiállításokban való bemutatása. A Fővárosi Könyvtár *Budapesti Gyűjteménye* az adott helyi lehetőségek szerint ennek is eleget tesz s helyiségében a történelmi korok és a tárgy szerint csoportosított állandó kiállítási anyagot mutat be látogatóinak, felhívja a figyelmet a történelmi, vagy topográfiai szempontból jelentős várostörténeti munkákra. Így a XV. század végétől, az őnyomtatványok korától kezdődően láthatók a Budapesti Gyűjtemény vitrinjeiben Buda és Pest történetének legnevezetesebb forrásai, mint például Aeneas Sylvius *Historia Bohemica*-ja, Hartmann Schedel és Thuróczi János krónikáinak két-két kiadása, Temesvári Pelbárt és Laskai Osvát prédikációinak legnevezetesebb kiadásai, a budai impresszumos missalék és egyéb egyházi szertartáskönyvek, a XVI. század első felétől oly nagy számban ismert és egy-egy eseményre vonatkozó *Neue Zeitungen*, stb. Külön vitrinben mutatja be a Budapesti Gyűjtemény a Buda visszafoglalása irodalmának legnevezetesebb nyomtatványait, a tipográfiai is annyira korjelző XVIII. és XIX. századi nyomtatványokat, továbbá a legértékesebb színházi és zenei vonatkozású kiadványokat, végül a fentebb tárgyalt használati grafikának válogatott, stílusos anyagát is.

A gyűjtött könyvtári anyag megszerzésével, betű-

rendes és szakkatalógusba való állításával, valamint kiállításával még korántsem merült ki az a feladat, amelyet egy várostörténeti gyűjteménynek maga elé kell tűznie. A várostörténeti vonatkozású irodalom nagy része szélesebb tárgyú monografiákban, kisnyomtatványokban, folyóiratokban és hírlapokban lévén, csak hosszabb technikai munka árán tárható fel. Azaz, hogy a nyomtatványok tartalmi jelentőségét a várostörténet szempontjából a katalógusokban röviden jeleztük, még nem neveztük meg, hogy mik azok az adatok, amelyek egy műből a városkutatás számára felhasználhatóak. A tárgykör jelzése önmagában nem elégséges, hiszen egy-egy szöveg nem csak általános tárgyánál fogva, hanem a benne levő egyes adatok szempontjából is külön kutatás tárgya lehet. A helytörténeti könyvgyűjtemények fontos feladata a kutatás technikai részének megkönnyítése és a különböző szövegekben szétszórt adatok repertoriális feldolgozása. A Budapesti Gyűjteményben már évek óta folyik a monografikus munkákban rejlő, Buda és Pest történetére vonatkozó adatok kicédulázása és az egy tárgyra vonatkozó cédlanyaanyagának rendezése. Ez a munka természetesen több generáció számára nyújt bőséges munkaalkalmat, hiszen még a kimondottan budapesti tárgyú munkák is igen sokszor rászorulnak a bennük levő részletkérdések szempontjából a részletes repertoriális kiutalásra. Idetartozik azután a folyóirat és hírlapirodalom több ezer kötetre menő anyagának a várostörténet szempontjából való kicédulázása is.

Ezekkel még megközelítően sem teljes a gyűjtés és feldolgozás szempontjából a Budapesti Gyűjteményre váró feladatok felsorolása. De bizonyos, hogy ez az az alapvetés, amelyen a gyűjtemény további fejlődése haladhat és bizonyos az is, hogy mérhetetlen nagy szolgálatokat végezhet a gyűjtemény a városkutatás terén e munkálatok folytatásával. A Budapesti Gyűjtemény máris gondoskodik arról, hogy a bizonyos aktualitással bíró és a kutatás szélesebb körét érintő bibliográfiai és repertoriális anyagát közrebocsátja. Az elmúlt esztendőben a Budapesti Gyűjtemény két ilyen várostörténeti szempontból fontos bibliográfiát is bocsájtott közre: az 1848/49. évek fővárosi vonatkozású irodalmát és Buda és Pest fűrdőinek és gyógyforrásainak könyvészetét. Az ilyenmű munkák elvégzése mindig a rendelkezésre álló munkaerők számától függ. A Budapesti Gyűjtemény katalógusainak teljes kiépítése és belső munkarendjének teljes kiépülése esetén még nagyobb teret nyújthat bibliográfiai munkálatainak és reméli, hogy a helytörténeti kutatások számára történetírásunk irodalmát mind bibliográfiai, mind monografikus jellegű munkálatokkal gazdagíthatja. A várostörténeti gyűjtemény munkaköréhez hozzászámítjuk a levéltári és muzeális jellegű kutatásoknak kiindulópontjául szolgáló lehetőségek megteremtését is.

Természetes, hogy nincs olyan magyar város, amely a főváros szerepét, s amelynek irodalma a fővárosra vonatkozó irodalmat még csak meg is közelítené. De mégis hisszük, hogy Budapest várostörténeti könyvgyűjteményének munkálatai nemcsak főbb vonásokban, de a részletekben is mintául szolgálhatnak kisebb városaink számára is.

A magyar könyv kalendárium-korszaka

ult századokban megjelent magyar könyvekről általában nem igen tudjuk, hány példányban jelentek meg és hány példányban keltek el. Épen azért becses adalék a könyvkiadás történetéhez a *Hazai és Külföldi Tudósítások* 1809. évfolyamának egy feljegyzése, amely a magyar kalendáriumok példányszámáról tudósít:

„Nevezetes tünemény a Magyar Literaturában, hogy szörnyű nagy számú Kalendáriumok jelennek meg és szerentsésen el is kelnek. Ugyan is Landerernél Pesten és Posonyban a Nemzeti Kalendárium 15.000. — Győrött Streibignénél 30.000; Komáromban Veimüllernénél 20.000; Vácson Gottliebénél 20.000, Budán Landerernénél 30.000, Pesten Trattnernál 30—40.000, Szegeden 20.000. Ezekon kívül Kisenél Pesten a Kis Kalendariom. Rövid szóval Magyar Országban el kel több 150.000 Kalendariomnál. Ennek bizonyossága a Pesti Augustisi Vásár, melyet a Könyvnyomatók és Kötők méltán Kalendariom Vásárnak nevezhetnek. — De épen ezen tapasztalás méltán azon Kérdésre adhat alkalmatosságot: hogyan lehet, hogy az a Nemzet, mely Magyar Országban és Erdélyben 5. millioma számlálhatja magát, tsupán Kalendariomot 150.000-nél többet vásárol esztendőnként: mégis mindenestől a két Magyar Ujságból meg nem veszen 2.000 Exemplárt; más fontos könyvekből pedig alig veszen meg 500-at??? —” (*Hazai és Külf. Tud.* 1809. II. 198. l.)

A kalendárium volt a nép főolvasmánya még a mult század elején is. Bibliára, énekeskönyvre, amelyek abban a korban még drágák voltak, csak a gazdagabb embereknek

tellett. A gazdasági tanácsadókat és szakmunkákat is csak az vásárolta meg, aki önállóan és nagyobb földbirtokon gazdálkodott. A ponyvafüzeteket is csak olyan ember tudta megvenni, akinek volt felesleges pár krajcárja. Kalendáriumra azonban, amelyben benne voltak az országos vásárok (sokadalmak), az időjárásra vonatkozó jóslatok, nevezetesebb égi tünemények megjövendölése és az elmúlt év nagy eseményeiről való tudósítások, — minden háznak szüksége volt. Ebből merítette tudományát egész éven keresztül, legfeljebb az történt meg, hogy ha a szomszédnak másfajta kalendáriumja volt, kölcsönösen kicserélték, hogy bővebb ismeretekre tegyenek szert. A kalendárium egyébként állandóan fenn volt a mestergerendán, hogy az egér meg ne rágja és kéznél legyen, ha valami dátumbeli kérdést akartak eldönteni.

Hogy a magyar könyvnek ez a kalendárium-korszaka mikor kezdődött, nehéz megállapítani, az azonban kétségtelen, hogy a kalendáriumból a XVIII. század közepétől a XIX. század közepéig mindig sokkal több példány fogyott, mint egyéb kiadványokból. E korszak egészen addig tartott, amíg a népujságok meg nem jelentek, s a falu a népujságokon keresztül hozzá nem szokott az állandó olvasáshoz és a frissebb hírszolgálatához. Kétszáz évvel ezelőtt, amikor még nem voltak újságok, a nép az országos vásárokon értesült a nagy eseményekről, de esetleg csak az év végén, a naptárból tudta meg, mily nevezetes, nagy dolgok történtek a világban. Ma már a hírszolgáltatásnak számos szerve gondoskodik a nép tájékoztatásáról is, s a naptárnak napjainkban nem az a jelentősége, ami százévvvel ezelőtt vagy régebben volt.

Trócsányi Zoltán.

DR. REUTER CAMILLO KÖNYVTÁRA

elyes a Könyvtári Szemlének az a célkitűzése, hogy a közkönyvtárak mellett a magánkönyvtárakat is figyelemmel kísérje. A közkönyvtárak gyűjtésük tág köre és közhasználatuk miatt fontosak. Gyűjtésük az irodalom folytonosságát őrzi meg távoli századok számára, a szellemi élet tradícióit menti át a jövőbe. Schopenhauer szerint ezáltal válnak az emberiség összességének emlékező-képességévé. Közhasználatuk pedig a nemzet szellemi életének gőcpontjaivá teszi őket, itt találkoznak a szellem munkásai a földön szerteszét élő és a már rég nem élő szellemekkel, kik a maguk munkája eredményeit a könyvekben rakták le; s innen indul ki a további fejlődés, mely a már elért eredményekre építi az újakat. — A magánkönyvtárak viszont nemzeti szempontból azért oly fontosak, mert bennük él a könyv életének éltető alapeleme: a könyv szeretete. Hogy az írók irhassanak, hogy a kiadók könyveket nyomathassanak, hogy a könyvtárak tágabb gyűjtésének értelme lehessen, ahhoz az kell, hogy a könyvet minél többen szeressék, vásárolják és megbecsüljék. Ezt a könyv kultúránkat szülő és éltető szeretetet a magánkönyvtárak állapotán mérjük.

Megnyugtató tudat, hogy a fővárosban, vidéki kastélyokban és vidéki polgári lakásokban annyi szép magánkönyvtár rejtőzik. Egyszer Pécssett meghívtak egy nyugalmazott városi kishivatalnok hagyatékának megtekintésére. A rozzant földszintes házikó két szobája bútorzatát és lyukas szalmazsákos ágyát tekintve valóságos nyomortanya volt; de elámultam ezer kötetenél

jóval nagyobb könyvgyűjteményén. A régibb és újabb magyar irodalom és a világirodalom legmegbecsültebb kiadásai voltak itt együtt; kitűnő szakértelemmel összeválogatott történelmi és művészettörténeti munkák; valamennyi luxusosan gondos kötésben. Ez a szegény agglagény hosszú életén át nyomorgott, hogy szükös fizetése minden megtakarított fillérjét tervszerű könyvvásárlásra fordíthassa.

Pécssett a könyvszeretet különben is régi hagyomány. Janus Pannoniusnak Vespasiano da Bisticci által leírt s Mátyás király által irgelyelt könyvtára jut eszembe. Meg gróf Berényi, Klimó és Szepey püspököké, kiknek gyűjteménye megvetette a pécsi püspöki (mai egyetemi) könyvtár alapját. S György Aladár 1885. évi könyvtárstatisztikájára gondolok, mely tizenkét pécsi magánkönyvtárt ismert, közte olyan nevezetesen is, mint amilyen Mátyás Flóriáné volt.

Ma Pécs legszebb magánkönyvtára Reuter Camillo orvosprofesszoré. Kertektől körülvett klinikáján lakik, s itt van tágas, csöndes könyvtárszobája is, falai mentén köröskörül magas könyvállványokkal, melyeken legalább öt-hatezer kötet sorakozik. A szoba egyúttal dolgozószobája is. Az egyik sarokban, a dohányzó asztalkakörül, olvasásra hívogató karosszékek állnak, az íróasztal előtt kerevet, egy ablakmélyedéses külön fülkében orvosi szakkönyvtárát állította fel. Az ablakok előtt aquáriumok, furcsa növények, a fülkében kanári madár.

Könyvtára specialitásai? Egész sereg specialitása van. Mindenek előtt itt van a Baranyiensia-gyűjtemény. Tudni kell, hogy Reuter mint lelkes turista kitűnően ismeri a baranyai tájat, s számos cikket írt baranyai

váromokról s egyéb emlékezetes helyekről, megírta Baranya és Pécs bibliográfiáját, minden érdeklő, amit itt a természet és az ember alkot, gyűjti is tehát azt, ami erről a kedves témájáról szól. De nemcsak a Pécsre és Baranyára vonatkozó irodalmat gyűjti. Lakásának folyosója tele van a régi Pécszet ábrázoló metszetekkel; a szobák falát Pécsre és Baranyára vonatkozó festmények, vagy idevaló művészek alkotásai díszítik. Kertje egyik részében „kis Mecsek”-et rendezett be, melyben a Mecsek különleges növényeit termeszt. Pedig Reuter nem is erről a vidékről való, hiszen csak a Pozsonyból menekült egyetemen együtt vetődött Pécsre. De természetéhez tartozik a környezetében való felolvasás, az abba való elmélyedés, annak kvalitásainak a megbecsülése. De ez aztán túl is viszi a környezetén; a kvalitás viszonylagos fogalom, méltánylásához ismerni kell a körünkön túlvő kvalitásokat is. És egyébként is, Reuter már a régibb állomáshelyein kiépített nagyobb gyűjtési körén belül jutott el az ifjabb Baranyiensiahoz, a nélkül, hogy megállt volna ennél. Amint a „kis Mecsek”-en túl parkja tele van botanikai ritkaságokkal, vagy legalább is a növények legszebb és szeretetteljesen ápoltt példányaival, úgy gyarapszik könyvtára a magyarországi és azon túli növényekre vonatkozó botanikai művekkel, s széttagolnak a turisztika keretei is, mappák, földrajzi szakkönyvek és útleírások elviszik a világ legrejtettebb zúgáig. A szűkebb környezet, a Baranyiensia, beletartozik a tágabbba, a Hungaricába, s ez ismét még tágabbba, s úgy nőnek a körök, mint a hullámok a vízbe dobott kő körül.

Lássunk egy másik csoportot. Kint a folyosón zárt szekrényekben tartja az eroticagyűjteményt. Mint pszichiáter, Freuddal ellentétben, határozottan vissza-

utasító magatartást tanúsít annak tartalmi motívumival szemben, de viszont értékeli bennük a művészi hatóerőt. Ez a csoport ritkaságaival és különlegességeivel ismét egy tágabb körbe vezet, a bibliofília körébe. Sorozzuk ebbe a tágabb körbe Reuter nagyszerű Exlibris gyűjteményét is. Azután idetartoznak a drága illusztrált és nem illusztrált bibliofil kiadások, magyar, német és angol nyelven, mind szép és gondos kötésben. Egyszer Kner Imrével néztük meg a könyvtárt, könyvművészetről beszélgettünk, s Kner nem győzött csodálkozni, hogy majdnem minden szóba kerülő könyv megvolt Reuter könyvtárában.

Gazdag csoport a magyar irodalom editio princepei, melyekhez a magyar irodalomtörténetek csatlakoznak; régiek és legújabbak egyaránt. De talán nem is jó további köröket vonnunk. Amint tekintetünk egyéb könyvei során s egyéb tekintélyes lexikongyűjteményen végigsiklik, tudatunkba jut, hogy e könyvtár tulajdonosának érdeklődése nem ismer határt. Amint az utolsó években megjelent könyvek tömegét nézzük, látjuk, hogy itt még ismerik a „szezion könyve” fogalmát. Aki ezt a könyvtárt nagy áldozatkészséggel gyűjtötte, minden iránt érdeklődő, minden új jelenségre rögtön reagáló, az értéket azonnal felismerő olvasó.

Felejthetetlen látvány, mikor az épületből távozva a kertbe levezető lépcsőn a park fái fölött ott látjuk a Mecsek erdőborította csúcsát karcsú kilátótornyával. Ismét a Baranyiensia jut eszembe, s az, ami azon túl van, az élet egysége. Egység a könyvtár és gazdája is. A könyvtár pontosan jellemzi a gazdáját, összehordása egy élet műve, s a szerepe tulajdonosa életében hasonlít a szem szerepéhez: összegyűjti a kívülről jövő sugarakat és látóvá tesz.

—f.

Az olasz könyvtárpolitika új irányjai

Itália fasiszta kultúrpolitikája az elmúlt évtizedben nagy eredményeket ért el a népművelés szolgálatában álló könyvtárak szervezésével. Mind a pártszervezetek, mind a népjólét és népművelés fejlesztésére alakított O. N. D. (Opera Nazionale Popolavoro) és a párt égisze alatt működő Nemzeti Népkönyvtári Szövetsége lázas lendülettel vetették rá magukat a kiadott jelszó megvalósítására: „*libro e moschetto, il partito fascista*”. Az elért eredmény igen tiszteletreméltó, bár a buzgalom sok helyütt túlbuzgalommá vált, s a gyorsaság nem mindig szolgált a könyvtárak helyes felépítésének javára. Legalább erre enged következtetni a Bari-ban nemrégén megtartott nemzeti könyvtáros kongresszus. A mostani, immár harmadik összefoglaló tárgysorozatában a legfőbb hely a népkönyvtárak szervezési és irányítási kérdésének jutott. Részletesen és alapos készültséggel vették sorra az egyes problémákat. Első határozati javaslatuk mindenek előtt kimondja a népkönyvtárak egységes, központi vezetésének szükségességét. A fasiszta párt ennek folyományaként máris elrendelte, hogy a fennhatóság alatt létesült „Nemzeti Népkönyvtári Szövetség” végezze az összes ilyen intézmények irányítását. Így közös elvek alapján lesznek az új könyvtárak megszervezve és a meglévők átalakítva. A beszerzés, bibliográfia és kezelés a népkönyvtáraknál rövidesen egyöntetűvé fog válni Sziaciliától az Alpokig.

Jelentőségében nem marad el az előbbtől az a határozat, mely szerint a népkönyvtárakat szakképzett vezetők kezébe kívánják adni. Az olasz közoktatási minisztérium szakértőkből álló bizottságot küldött ki s ez lesz hivatva lefektetni a népkönyvtáros képzés alap-

elveit. Jövőben a legnagyobb olasz könyvtárak kebelében tartandó tanfolyamok elvégzése fogja biztosítani a helyes irányt. A határozati javaslat lelkes szavakban tesz hitet, hogy az új könyvtáros generációnak az olasz kultúrpolitika öntudatos és hozzáértő harcosává kell lennie. A népi szellem tudatosítását, a latinság örök erőinek állandó ébrentartását várják és kívánják a nemzet vezetőitől.

A népkönyvtárak fejlesztésének kérdését azonban összekapcsolták a magas kultúra könyvtárainak problémájával. Erőteljes szelekciót kívánnak a látogatók közt és a nagy könyvtáraknál hivatásuknak megfelelően csak a kutató munka céljaira kívánják a használatot megengedni. Lehetetlen állapotnak tartják ugyanis, hogy drága kéziratok mellett elemi fokú könyveket kezeljenek. Ezért Rómában központi könyvtár felállítását sürgetik.

Hogy némi fogalmat alkothassunk Itália gazdag és kimeríthetetlen szellemi vagyonáról, vegyük szemügyre a „Fasiszta Iskola Egyesület” könyvtárosi csoportja által az 1933/34. évre kibocsájtott évkönyvet.¹ Ez az évkönyv 1160 könyvtárat ír le. Ebből 30 a Vatikán-városra, San Marinóra és a gyarmatokra esik. — Az ezekben összegyűjtött kötetek száma nem kevesebb, mint 36 millióra rúg. Sorbarendezve ezt az anyagot, 1200 kilométeres távot nyernénk. (Budapesttől—Párizsig!) Rómára magára egyedül 6 millió kötet esik. A legnagyobb olasz könyvtári gyűjtemény azonban vidéken van. A firenzei Biblioteca Nazionale Centrale 2 millió felüli állományú. Mint kuriózumot említi meg

¹ Anuario delle biblioteche italiane per gli Anni 1933/34. Firenze, Bemporad.

az évkönyv, a Biblioteca Nazionale állványzata jó 70 kilométer hosszú. Az olasz könyvtárak hozzávetőleg 100.000-nyi ősnymtatványt, s vagy fél millió kéziratot őriznek.

Az idézett évkönyv csak a bibliográfiailag jelentékenyebb intézeteket sorolja fel — kimaradt belőle egész csomó nagyértékű gyűjtemény. Ha mindezeket a középiskolai, egyetemi, levéltári, stb. könyvtárat is figyelembe vesszük — bátran becsülhetjük az olasz könyvtári vagyont 70 millió kötetre.

Az olasz könyvtárpolitika aktuális kérdését tárgyaló tanulmányok között különös figyelmet érdemel Emilio *Bodrero* szemléje, a „Pan”² hasábjain, melyben kifejti, hogy az iskolai és népkönyvtárak fejlesztése, kiépítése elsősorban *pénzkérdés*, másodsorban azonban *szociális probléma*. A nagy költséggel kiépített és felszerelt római Victor Emánuel könyvtárt, mint univerzális nagy könyvtárt elhibáztottnak tartja. Ez állami kézben van. Róma városi könyvtáráról már jobb véleményt táplál. Az utóbbiban a rendelkezésre álló adatok szerint 1928 augusztusától 1932 júliusáig 142.000 olvasó 240.000 kötetet használt, ebből 213.000 szérirodalmi munka. Az egyes fiókok iskolákban vannak elhelyezve, ahol a megfelelő ingyen helységeken kívül azt is fontosnak tartják, hogy a régi tanítvány így bizonyos kapcsolatban marad volt intézetével.

A középiskolai könyvtárak felügyeleti hatósága a közoktatási minisztérium, illetve a középfokú oktatás főigazgatósága. A praktikusabb megoldás az lenne, ha ezek az *Akadémiák és Könyvtárak Főigazgatósága* alá tartoznának. Ma gyakran támad ebből visszás helyzet, mert egyfelől az említett szervezetek, másfelől az iskolaigazgatónak saját hatáskörében végrehajtott vásárlásai következtében az iskolák néha egy-egy könyvből egyszerre 2—3 példány birtokába jutnak.

Az egyetemi könyvtárakat illetően *Bodrero* azt vallja, hogy ezeket az egyetem vezetése alá kell helyezni. Meg kell szüntetni szerinte az egyes egyetemi fakultások külön könyvtárából folyó visszásságokat is. Szükségesnek tartja, hogy az erre a célra alakított bizottság (rektor, könyvtáros, egyes fakultások tanárai) együttesen s főleg racionalizálva intézze a könyvbeszerzés ügyeit. Evvel megszűnne a könyvtár és szeminárium közötti vetélkedés és lehetővé válna a pontos bibliográfiai kooperáció és az észszerűbb kihasználás.

Érdekes és sajtóságos az az olasz vélemény, hogy az állam csupán csak néhány nagy könyvtárt tartson saját kezelésében. A többiek tartományi, illetve a városi önkormányzat alá akarják helyezni. Az olasz ember az állam feladatát még mindig inkább csak az állami apparátus pusztá fenntartásában látja, míg az urbánus intézmények sorsát szívvel-lélekkel teszi magáévá.

Bodrero Róma könyvtári topográfiáját is vizsgálat alá veszi. *Bibliotecoeconomiát* sürget. A speciális, nagybecsű gyűjteményeket külön kívánja tartani, de egyébként a kíméletlen egyesítés híve. Nehéz feladat, de nem áll meg ennél. Fejtegetéseiben a kongresszus határozatával azonos konklúzióra jut. „Kétszáz könyvtár van Rómában” — írja — „de hiányzik a könyvtár, mely központi, szerves, legmagasabb intézmény lenne a nemzeti és az emberi szellem szolgálatában.”

Az itt elmondottak hézagosan, csak néhány adattal kívántak rámutatni arra a munkára, melyet az olasz könyvtárosok végeznek a haladás és fejlődés érdekében, akik, ha kell, a kritika fegyverével is élnek, mert hisznek igazukban. Az a vonal, amely erő kifejtésüket ábrázolja, töretlenül halad felfelé, példázván az összefogás és közös célok tudatos erejét.

Lányi Ottó.

H Í R E K

Az Országos Széchenyi-Könyvtár új kiállítása, amely a szép magyar nyomtatott könyvet mutatja be a könyvtár folyosóján elhelyezett tárlókban, igen széleskörű érdeklődéssel találkozott. A kiállítás általános sikere után nagy érdeklődéssel várjuk az időről-időre változó anyagú állandó kiállítás rendszeresítését. A kiállítás díszes katalógusát karácsonyi ajándékként mellékletül megküldtük Olvasóinknak.

Dr. Varga Zsigmond, a debreceni református főiskola könyvtárának igazgatója lapunk zártakor küldte meg két kötetes nagy munkáját: „*A debreceni református főiskola nagykönyvtára irásban és képből*” (I. köt. Szöveg. 228+III lap. 8°; II. köt. *Képek*. 103 tábla. Folió. Debrecen, 1934. Magyar és német szöveg.). A nagy szeretettel készült és ünnepes díszes külsőben a kiállításban megjelent munkát, amely mind a nagyközönséget, mind a szakköreket egész közel hozza a híres debreceni „nagykönyvtárhoz”, egyik legközelebbi számunkban részletesen ismertetni fogjuk.

Irodalomtörténeti bibliográfia jelent meg a napokban. *Kozocsa Sándor* adta közre az *Irodalomtörténeti Füzetek* 53. számaként *Az 1933-ik év irodalomtörténeti munkássága* címmel. A hatvan lapos, nagy szorgalommal összeállított könyvészet összeállításának módszerével ugyan nem értünk egyet, amint arra még legközelebbi számunkban az 1934-ben megjelent magyar bibliográfiák összefoglaló ismertetésénél még rátérünk, de még így, kifogásolható módszere mellett is, örömmel regisztráljuk, hogy ez a már évek óta rendszeresen megjelenő könyvészet két év óta nem csak az *Irodalomtörténeti Közleményekben*, hanem külön is megjelenik.

Földessy Gyula, az ismert Ady-kutató, aki az Ady-bibliográfiának legszorgalmasabb munkása, „*Tanulmányok és élmények*” címmel külön kötetben adta ki 21 tanulmányát az irodalomtörténet, esztétika és filozófia köréből. Mivel a legkülönbözőbb folyóiratokban elszórt tanulmányok elvesznek a későbbi olvasó elöl, igen hasznos, ha értékes és érdemes tanulmányok gyűjteményben együtt is napvilágot látnak. Mint ilyen gyűjteményt köszöntjük szívesen *Földessy* ismert tanulmányainak új, együttes, szép kiállítású lenyomatát.

A Magyar Könyvszemle feléledéséről hírt adtunk már legelső számunkban. A nagymultú és a magyar könyvtártudományak és könyvkultúrának oly nagy szolgálatokat tett folyóirat legközelebbi száma, amely egyben az elmaradt 1932/34. kötetek pótlása is lesz, már január végén szétküldésre kerül.

Könyvtárosi panaszok. *Szent-Iványi* Bélától, a Széchenyi-Könyvtár gyakornokától vettük az alábbi megszívlelendő sorokat: „Újban érthető gazdaságpszichológiai okokból kedvelté vált a *sorozatok alapítása* és kiadása. A szaporodó *sorozatokkal* kapcsolatban olynemű felületességekre mutathatunk rá, melyek felemlítéséért — éppen a közös cél érdekében — a kiadók és szerkesztők nem neheztelhetnek meg a könyvtárosa. Számos kiadvány-sorozat címe következtelenül szinte számról-számra változik; ami mint *X Intézet Kiadványai* indul meg, a legközelebb mint *Kiadványok X. Intézetből*, majd *Tanulmányok X. Intézetből*, *Dolgozatok X. Intézetből* kerül ismét kezeink közé, természetesen rendesen növekedő és nem újra kezdődő számozással. Atmennek a címek minden lehető változáson. Különösen a naptáraknál és zsebkönyveknél gyakori a címváltoztatás. Tudjuk, hogy a legtöbb frissen induló sorozat szereti magát idősebbnek feltüntetni s ezt úgy éri el, hogy első darabjuk már magasabb sorzámmal jelenik meg. A sorozat első számaiul pedig utólag minősítenek eredetileg önállóan megjelent s a

² II. évf. I. kötet 50. laptól.

könyvtárakban gyanútlanul önálló művekként is kezelt munkákat, legtöbbször éppen különlenyomatokat. De ez még a legjobb eset. Sokszor tapasztaljuk, hogy már meglevő, élő sorozatok számainak foglalják le. Így meg-esik, hogy egy munka elvileg több sorozatba tartozik. Ez az eljárás magyarázható, hisz a nemes becsvágyat megértjük, azonban ezek a merőben céltalan és felesleges címváltoztatások egyaránt megnehezítik a könyvkereskedő és a könyvtáros munkáját, tehát végül csak ártanak a könyv, vagy füzet elterjedésének."

"**A véres könyvtáros**". Fatális sajtóhiba áldozata lett E. Poupé franciaországi főkönyvtáros, a magyarság kitűnő barátja, aki november 28-án a magyar rádióban számolt be Kisfaludy franciaországi szerelmére vonatkozó kutatásairól. A *Színházi Élet Rádiómelléklete* a következő szavakkal jelentette be az előadást: „Edmond Poupé, a franciaországi Draguignan véres főkönyvtárosának felolvasása Kisfaludy Sándor draguignani hadifogsága emlékeiről.” Ezt a sajtóhibát feljegyezhetjük a többi méltán híres sajtóhibák közé.

A Magyar Bibliofil Társaság, amint arról a nap-sajtó is hírt adott, az idén is megállapította a *legszebb* 1934-es nyomású könyvek sorrendjét, amely a következő: 1. *Babits Mihály*: Amos sanctus. 2. *Földessy Gyula*: Tanulmányok és élmények. 3. *Molnár C. Pál* harminckét eredeti fametszete. 4. *Tamás István*: Hány János újabb kalandjai. 5. *Török Sophie*: Öröme születéssel.

A magyar írók nyomorának enyhítéséről tárgyalt az az *ankét*, amelyet f. hó 18. 19. és 21-ére a főváros hívott össze. Az értekezleten, amelyen lapunk szerkesztője is hivatalos volt, szóba került a könyvkereskedők képesítésének kérdése, a ponyvairodalom elleni küzdelem és egy kiadói törvény szükségessége, amely ha nem is kötné koncesszióhoz a könyvkiadást, de iránytsabna a kiadók kiadás szempontjainak s a mainál fokozottabb mértékben védené a magyar írókat és a magyar irodalmat. Az *ankét* eredményeiről, az *ankét* lezárta után be fogunk számolni, tekintettel arra, hogy egyes ott felmerült kérdések a magyar könyv minden barátját közelről érintik.

Az Országos Közművelődési Szövetség a napokban ülésezvén, felvetette a külföldi magyarok ingyen *könyvtárakkal* való ellátásának szükségességét. *Szilágyi Sándor*, *Perényi Zsigmond* és *Lukács György* egyaránt hangsúlyozták, hogy az eszme kivitele fajmentő vállalkozás lenne. A németek, *amint arról ötödik számunkban megemlékeztünk*, már hosszú évek óta csinálják. Nálunk most kezdünk rájönni az eszme nagyszerűségére. Vajjon mekkora távolságot jelent ez még a kivitteltől és vajjon a kisantant-államok beengedik-e majd ezeket a remélhető ingyen-könyvtárakat, amikor még a könyvkereskedők előtt is lezárják a határt?

Kozma Lajosnak, a kiváló magyar illusztrátornak a gyomai *Kner-nyomda* részére 1920 után készített könyvdíszait pompás kiállítású albumban bocsátotta közre *Kner Izidor*. Nagyon tanulságos így együtt látni a közkedvelt grafikus könyvdíszait s bizonyos, hogy a bibliofil kiállítású album szakkörökben nemcsak nálunk, de messze az ország határain túl is élénk feltűnést és elismerést fog kelteni.

Mai számunkban — amely a karácsonyi ünnepre való tekintettel tíz oldal — ismertetést közlünk az *olasz könyvtárosok* mozgalmairól és az olasz könyvtárpolitika irányairól. Ezzel megkezdjük a külföldi könyvtári élet rendszeres bemutatását. Legközelebbi számunkban behatóan ismertetjük a lengyelek most felállított, *varsói Nemzeti Könyvtárát*. A lengyelek könyvtárügyével, amely rendszeressége miatt is nagy figyelmet érdemel, dr. *Kniezsa István* egy. magántanár, a Széchényi-Könyvtár s. öre fog több számunkban foglalkozni helyszíni tanulmányai alapján.

Külföldi hírek

Amsterdam. A *Városi Múzeum* kiállításban mutatta be az osztrák művészek exlibriseit és grafikai alkotásait.

Bologna. A *Biblioteca dell'Archiginnasio*, az ország egyik leggazdagabb és legélénkebb városi könyvtára, évről-évre rendszeresen halad útján előre. Ennek ellenére mégmindig nincs lehetőség a fokozottan mutatkozó helyhiány olyan mértékű leküzdésére, amint az az egyetemi könyvtárnál sikerült. A könyvtár 1932. évi jelentése beszámol arról, hogy csak ebben az egy évben 35 ösnyomtatványt szerzett be a könyvtár.

Cambridge. Az *Egyetemi Könyvtár* új épületét, amely 500.000 fontba került, október 22-én nyitotta meg V. György angol király.

Chicago. A *Museum of Science and Industry* megszerezte dr. *Wiliam Hoskins*, ismert kémikus hatalmas könyvtárát, amely több ezer technikai művet és folyóirat kötetet tartalmaz.

Dessau. Dr. *Paul Wahl* a Landes-Bibliothek igazgatójává nevezték ki.

Greifswald. Az *Egyetemi Könyvtár* mintegy 100 drb. első kiadást szerzett meg *Karl Loewe* kompozícióból.

Irkutsk. A szibériai Irkutsk könyvtárának levéltárát átvizsgálták s a hírek szerint *Leonardo da Vinci* egyik kéziratára bukkantak. A kézirat a repülés kérdésével foglalkozik s sok ábra kíséri a szöveget. A kézirathoz *Giovanni Plunati* írt volt bevezetést. Megállapították, hogy a kéziratot *Sobasnikow*, neves orosz gyűjtő vette 1893-ban Párizsban s ő ajándékozta az irkutski könyvtárnak.

Jeruzsálem. Az államnyomda építkezése megkezdődött.

Leipzig. A *német könyvmúzeumot* a német könyvipari egyesület alapította 1884-ben, a könyv és írás történeti, művészeti és technikai tanulmányozásának és fejlesztésének céljából. Az azóta eltelt 50 év alatt a múzeum hatalmasan fejlődött, úgyhogy ma már minden idők és népek könyvparát és írását összefoglaló múzeummá lett. A múzeum kiállított gyűjteménye a legrégebb idők primitív íráskultúrájától kezdve a kézirat- és ösnyomtatvány-kor termékein keresztül (melyek közt a 42-soros Gutenberg-biblia 2 pergamenköteté és hasonló kincsek láthatók) egészen a mai modern tipográfia legnagyobb teljesítményű műveig vezeti végig a látogatót. A múzeumnak nagyszerű, kb. 50.000 kötetes szakkönyvtára van, amelynek egyes darabjai kizárólag a könyvről és írásról szólnak. Aprónyomtatványokból kb. 250.000 darabot gyűjtöttek össze a múzeumban. Külön technikai szempontok szerint felállított, igen tanulságos gyűjteménye is van a múzeumnak, úgyszintén történelmi gépgyűjteménye is. A múzeum évenként kiadja „*Jahrbuch für Buch und Schrift*” című évkönyvét, egy „*Literarisches Beiblatt*”-al együtt. Mindkét kiadványt évi 20 márka ellenében kapják a tagok.

Leningrad. A *Lunatscharsky-Színházi Könyvtár*, amely a legnagyobb orosz színházirodalmi gyűjtemény s mintegy 150.000 kötetet számol, most ünnepelte fennállása 150 éves fordulóját. A jubileumot érdekes ünnepi kiadvánnyal tették emlékeztetéssé.

London. A *British Museum* igazgatósága elhatározta, hogy nagy katalógusa nyomtatott kiadásának meggyorsítása céljából 20 új munkaerőt állít be. Most mintegy 23 évre teszik a katalógus teljes kiadásának idejét; eddig 3 év alatt 6 kötet jelent meg belőle. — A „*University of London*” új könyvtárépületének felépítéséhez a „*Middlesex County Council*” 100.000 fontnyi, igen tekintélyes összeget ajándékozott.

Lübeck. A *Városi Könyvtár* kiállítást rendezett a birtokában levő ősnymtatványokból s az északnémet korai nyomtatványokból. Kiállította többek közt az 1460-as *Catholicont*, Bartholomäus *Gothan* és Stephan *Arndes* nyomdájának alkotásait s a *Reineke Vosz* első kiadását.

New-York. Az *American Institute of Graphic Arts* új címe: Grand Central Palace Building, Room 806, 125 East 46-th Street.

Prága. A cseh *Smetana* és *Dvořak* zeneszerzők műveit eddig Berlinben és Leipzigban nyomták. A kiadó azonban elhatározta, hogy tekintettel a beviteli nehézségekre, a jövőben azokat Csehszlovákiában fogja előállíttatni.

Urbino. Az olaszországi kiadók kongresszusán *Mussolini* kijelentette, hogy megteremti az olasz könnyűművészet nemzeti múzeumát, amely mindenek előtt a XV. és XVI. század mesterremekeit fogja összegyűjteni.

Külföldi folyóiratszemle

Alim. (A zsidó történelem és könyvészet folyóirata. Wien.) A 2. számban Schwarc a 1173,5 jelzetű párizsi kódexről értekezik, Fränkel pedig a spanyolországi zsidóság történetével foglalkozik.

L'Amateur d'Estampes (Paris). A negyedik számban Thomé tanulmányát közli Léandre litográfiáiról. Bouvy cikke Robert Macaire egy új miniatűr példányát ismerteti. Bouvy Dürer rézmetszetű portréiről ír. Az apróbb közlemények közül ki kell emelnünk egyet, amely XIII. Lajos párizsi bevonulásával foglalkozik.

Archiv für Buchbinderei (Halle a/S.). Herbst folytatja és befejezi adalékközlését Jakob Krause életéhez.

Bulletin of the New York Public Library. A 9. sz. fontosabb cikkei: McDonald, Charles Lamb mint gyűjtő. Brown & Hasskell, Kézikönyvek a N. Y. P. L.-ben.

Das Deutsche Wort (Berlin). A 41. számban Scheffler cikkét olvashatjuk Paul Ernsts naplójáról. Heiseler Stefan George angol nyelvű kiadásait ismerteti. Dünninger Konrad Weissről ír. A 42. szám Heiseler cikkét közli: „Lira tekintetek nélkül”. Rauch a tudomány és a nyelv viszonyát boncolgatja.

Le Livre et l'Estampe (Bruxelles). 3. sz. Gaspar, Max Elskamp könyvművész, Nève de Mévergnies. Az Ars Memorandi egy antwerpeni kiadása. Avermaete, Floris Jaspers vésnök. Seye, Modern grafikai eljárások.

Musée du Livre (Bruxelles). Az első számban Linephty hosszabban ír „A belga könyv diadaláról szóló nagy mű befejezése” címmel. A folyóiratot gazdag hír és apró közlemény-anyag egészíti ki.

Schweiz. Gutenberg-Museum (Bern). 3. szám: Aeberhardt: Könyvészeti vizsgálódások az 1750—1930 közötti német-svájci prédikációs irodalomról. Bernus: Egy XVII. századi szatirikus regény. Blaser: Könyvészeti adatok a könyvnyomtatás művészetének történetéhez.

Schweizer Sammler (Bern). A 10. számban Leemann van Elck folytatja tanulmányát Conrad Gessner természettudományi műveinek könyvdíszzeiről. Meyer pedig a svájci család-történeti és címtani irodalmat közli az 1932—33. évekről.

Zeitschrift für Bücherfreude (Leipzig). A hatodik számban megjelent több kisebb-nagyobb közleményből kiemeljük azt, amely a régebbi idők „igazoló írsaival” foglalkozik.

LANTOS XV. AUKCIÓJA

1934. XII. 3—5.

Zsúfolásig megtelt teremben lázas közönség lelkes érdeklődése mellett került egy főúri hagyaték pompás könyv és műlap anyaga kalapács alá a Lantos cég múzeumkörúti aukciótermében. Amire talán alig volt példa az aukciók történetében, a könyvek jórésze többszörös, három, négyszeres áron cserélt gazdát. Egyes könyvek körül valóságos közelharc indult meg. Az elkápráztató külsejű („Valóságos tobzódás a bőrben” mondták a közönség soraiban) könyvek, pazar kötések, a csodálatos illusztrációjú munkák valóságos lázban tartották az árverés közönségét. Hatalmas érdeklődés nyilvánult meg a szép illusztrációs munkák (Doré, Dulac, Rackham, Busch könyvek), művészettörténeti monográfiák és a gáláns irodalom termékei iránt. Így erős harc után keltek el a gyűjtemény összes Boehn kötetei (9 tétel), a Müller—Singer-féle *Künstlerlexikon*, Kuhn 7 kötetes *Kunstgeschichteje*, a Haendtke, Bourgoing remek kötetei. Heves harc után cserélt gazdát a gyűjtemény egyik legérdekesebb darabja, Kossuth váltoja is. Szenzációs hatást keltett Vasquez hat képből álló gyönyörű pesti képsorozatának, úgyszintén Ridinger *Neue Reitschul* címen világhírűvé vált lovasképsorozatának megvétele. A budapesti könyvek és képek iránt egyébként is igen nagy volt az érdeklődés. Elkelték Madách *Ember tragédiájának* egy remek bronzplakettes kiadása, Boccaccio és Casanova bájos kötetei, Percier és Fontaine Róma villáiról és épületeiről szóló monumentális munkája, Balassa Bálintnak latin nyelvű, sajátkezü aláírásával ellátott levele. Igen érdekes, hogy a közönség jelentékeny része mily nagy érdeklődést tanúsít magyar történelmi munkák, emlékiratok és röpiratok iránt, amit Radvánszky, Magyar családi élet és háztartás, Márki Sándor, II. Rákóczi Ferenc, Görgy Emlékiratainak, Andrassy, Deák, stb. beszédeinek, a világháborúra vonatkozó okmánygyűjteményeknek a megvétele is bizonyít. E tárgykörbe tartozó könyvek úgyszólván utolsó darabig elkelték. Ez az aukció is tanúbizonyságul szolgál, hogy mérsékelt árakkal értékes és szép könyvek még a mai nehéz gazdasági viszonyok közt is vevőre találhatnak.

Értesülésünk szerint a Lantos cég legközelebbi aukcióját 1935. február elején tartja meg.

1935.

február elején

lesz a legközelebbi

LANTOS AUKCIÓ

amelyen néhai Polónyi Dezső könyvtára és különböző magángyűjteményekből származó könyvek kerülnek aukcióra.

Az aukcióra legkésőbb

1935. január 15-ig

igen kedvező feltételek mellett átveszünk értékesebb könyveket és kéziratokat.

LANTOS könyvesboltja és Tud. Antiquariuma,
Budapest, IV., Múzeum-krt. 3. Telefon: 87-5-01.

AZ „ADMONTI KÓDEX”,

amely Szent István királyunk törvényeinek
legrégebbi ránkmaradt kéziratát tartalmazza,

ez év szeptember havában került a Magyar Nemzeti Múzeum Országos Széchenyi Könyvtárába.

A Könyvtár vezetősége elhatározta, hogy ezt a régi történeti emléket közkinccsé teszi és hasonmásos kiadásban, fordítással és jegyzetekkel régies köntösben közrebocsátja. De csak annyi számozott példányban jelenteti meg, amennyi előfizető lesz rá, amint ez a Könyvtári Szemlében többször megjelent előfizetési felhívásból kitűnik.

Minthogy dr. Jakubovich Emil, a Magyar Nemzeti Múzeum igazgatója és a Magyar Tudományos Akadémia és a Szent István Akadémia tagja, az Árpád-kor leghivatottabb kutatója, aki a kódex szövegét magyarra fordítja, mindkét szöveget jegyzetekkel és bő magyarázatokkal látja el, még nem készült el a nagy apparátust és sok időt igénylő munkájával, módunkban van

az előfizetés határidejét 1935. február végéig kitolni.

A kódex megjelenésének végleges időpontja 1935. március elseje.

A hasonmásos és jegyzetes, szövegkiadással és fordítással támogatott, pergamentszerű, merített papíron pompás tipografiával két színben nyomott, az egykorú fatáblás kötések pontos másába kötött számozott kiadás előfizetési ára

9 pengő 60 fillér 1935. február végéig

küldendő be. Azontúli jelentkezéseket nem vehetünk figyelembe.

LANTOS Könyvkiadóvállalat,

Budapest, IV., Múzeum-körút 3.

Telefon: 87-5-01.

Póstatakarékpénztári csekkszám: 16.560.

M O S T J E L E N T M E G

kéziratos formában

az utolsó aukcióban el nem kelt könyvek

JEGYZÉKE,

amelyet kívánatra elküldünk.

LANTOS könyvesboltja és tud. antiquariuma

Budapest, IV., Múzeum-körút 3.

Telefon: 87-5-01.